

Beceri Gelişiminde Çoklu Zekâ ve Bütünleştirilmiş Program Yaklaşımı

Derya GÖĞEBAKAN-YILDIZ

3. Baskı

Derya GÖEBAKAN-YILDIZ

BECERİ GELİŞİMİNDE ÇOKLU ZEKÂ VE BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ PROGRAM YAKLAŞIMI

ISBN 978-605-241-133-9

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Kasım 2017, Ankara

3. Baskı: Eylül 2022, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Anneme, Babama,
Kızım Doęa,
ve Eşim Nadir Namık'a

Dr. Öğr. Üyesi DERYA GÖĞEBAKAN-YILDIZ

Derya Göğebakan-Yıldız Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü'nden 1999 yılında mezun olmuştur. 2003 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü'nden *“Sınıf Düzeyi ve Cinsiyet Faktörleri Açısından Öğrencilerin Çoklu Zekâ Alanları”* isimli tez ile Yüksek Lisans, 2012 yılında Ege Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü'nden *“Kübaşık Öğrenme ve Anlaşmazlık Çözümü Eğitimi ile Bütünleştirilmiş Türkçe ve Sosyal Bilgiler Programının Öğrencilerin Akademik Başarı, İletişim ve Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisi”* konulu tez ile doktora derecesini almıştır. Yrd.Doç.Dr. Göğebakan-Yıldız 2015 yılından bu yana Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde görev yapmaktadır. Eğitim programları, öğrenme-öğretme süreçleri, program değerlendirme, öğretmen eğitimi, sosyal beceri eğitimleri, dünya vatandaşlığı, ters-yüz edilmiş sınıf modeli üzerinde çalışmaları bulunan yazar evli ve bir kız çocuk annesidir.

Önsöz

Eğitim programlarının en önemli misyonu öğrenenlere ilgi, yetenek ve potansiyellerini keşfetmelerini sağlamak, onlara gerçek yaşamın yansıması olan öğrenme ortamları oluşturarak yaşam boyu kullanacakları becerilerle donatmaktır. Bu becerilerin öğrenenler tarafından kendiliğinden edinilmesini beklemek gerçekçi olmayacaktır. Öğrenenlere iyi tasarlanmış öğrenme ortamları yaratıldığında gerek bilişsel, gerek duyuşsal gerekse psikomotor becerilerin kazandırılması çok daha etkili hale gelebilmektedir.

Öğrenenlerin akademik ve sosyal yaşam becerilerini eş zamanlı olarak geliştirilmesine yönelik anlayışlara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu ihtiyaca cevap veren yaklaşımlardan ikisi Çoklu Zekâ Kuramı ve Bütünleştirilmiş Programdır. Çoklu zekâ ve bütünleştirilmiş programların en önemli ortak noktası öğrenene ve öğrenme sürecine bütünsel bakabilmeleri ve bir çok beceriyi aynı zamanda öğrenme-öğretme süreçlerine katabilme özellikleridir.

Bu kitap çalışmasıyla, Çoklu Zekâ Kuramı ve Bütünleştirilmiş Program yaklaşımının öğrenenlere beceri kazandırmadaki rolüne bir kez daha dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Kitap 1) Öğrenen Becerileri; 2) Çoklu Zekâ Kuramı; 3) Bütünleştirilmiş Program; 4) Öğrenen Becerilerinin Gelişiminde Çoklu Zekâ ve Bütünleştirilmiş Program Yaklaşımı olmak üzere toplam dört bölümden oluşmaktadır. Alanyazına ve uygulamacılara katkı sağlanması umulmaktadır. Bu kitabın hazırlanmasında yazarın lisans üstü tezlerinden yararlanılmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Derya GÖĞEBAKAN-YILDIZ

İzmir- 2017

İÇİNDEKİLER

Dr. Öğr. Üyesi Derya Gögebakan Yıldız.....	v
Önsöz	vii
Çizelgeler Listesi	xii
Şekiller Listesi	xii

1.BÖLÜM ÖĞRENEN BECERİLERİ

1.1. AKADEMİK BAŞARI.....	1
1.2. İLETİŞİM BECERİLERİ.....	4
1.3. ANLAŞMAZLIK ÇÖZÜM BECERİLERİ.....	8
1.3.1. Anlaşmazlık Nedir	8
1.3.2. Okullarda Yaşanan Anlaşmazlıklar	11
1.3.3. Sosyal Problem Kavramı.....	12
1.3.4. Müzakere/ Müzakere Becerileri	12
1.3.5. Sosyal Problem Çözme.....	13
1.3.6. Anlaşmazlıkları/Sosyal Problemleri Olumlu Olarak Çözmenin Değeri	15

2.BÖLÜM ÇOKLU ZEKÂ KURAMI

2.1. ZEKÂNIN TARİHSEL GELİŞİMİ	17
2.2. ZEKÂ YAKLAŞIMLARI	20
2.2.1. Psikometrik Yaklaşım	20
2.2.2. Gelişimsel Yaklaşım	21
2.2.3. Psikobiyolojik Yaklaşım	23
2.2.4. Çoklu Yaklaşım	24
2.3. İNSAN BEYNİ VE ÇOKLU ZEKÂLAR	25
2.4. GARDNER'IN ÇOKLU ZEKÂ KURAMI	28
2.4.1. Sözel-Dilsel Zekâ.....	29
2.4.2. Mantıksal-Matematiksel Zekâ.....	29

2.4.3. Görsel-Uzamsal Zekâ	30
2.4.4. Müzikal-Ritmik Zekâ	30
2.4.5. Bedensel-Kinestetik Zekâ	30
2.4.6. İçsel-Kendine Dönük Zekâ	30
2.4.7. Kişilerarası-Sosyal Zekâ	31
2.4.8. Doğacı Zekâ	31
2.5. ÇOKLU ZEKÂNIN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	31
2.5.1. Çoklu Zekânın Gelişiminde Kristalleştirici ve Felce Uğraticı Deneyimler	32
2.6. ÇOKLU ZEKÂ VE ÖĞRENME-ÖĞRETME ETKİNLİKLERİ	34
2.7. EĞİTİMCİLER ÇOKLU ZEKÂ KURAMINI NASIL YORUMLAR	37
2.8. ZEKÂ ÖLÇÜM ÇALIŞMALARI	38
2.8.1. Zekâ ve Cinsiyet Araştırmaları	40
2.8.2. Öğrencilerin Çoklu Zekâlarının Değerlendirilmesi	42
2.8.3. Çoklu Zekâların Tespitine Yönelik Araştırmalar	42
2.9. ÇOKLU ZEKÂ VE BECERİ EĞİTİMİ	48
2.9.1 Çoklu Zekâ Uygulama Örnekleri	49

3.BÖLÜM

BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ PROGRAM YAKLAŞIMI

3.1. BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ PROGRAM	55
3.2. BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ PROGRAM VE BECERİ EĞİTİMİ	58
3.3. BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ PROGRAM MODELLERİ	59
3.3.1. Drake'in Bütünleştirilmiş Program Modelleri	59
3.3.2. Jacobs'un Bütünleştirilmiş Program Modelleri	61
3.3.3 Fogarty'nin Bütünleştirilmiş Program Modelleri	63

4.BÖLÜM

ÖĞRENEN BECERİLERİNİN GELİŞİMİNDE ÇOKLU ZEKÂ VE BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ PROGRAM YAKLAŞIMI

BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ PROGRAMIN PLANLANMASI	70
ÖRNEK SOSYAL PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ PROBLEM SENARYOLARI	75
ÖRNEK SOSYAL PROBLEM ÇÖZME BÜTÜNCÜL PUANLAMA ANAHTARI	76
ÖRNEK İLETİŞİM BECERİLERİ PROBLEM SENARYOLARI.....	77
ÖRNEK ETKİLİ DİNLEME VE KONUŞMA BÜTÜNCÜL PUANLAMA ANAHTARI	78
 KAYNAKÇA	 79

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. Anlaşmazlık türü ve kaynakları	9
Çizelge 2. Anlaşmazlık çözüm yolları.....	10
Çizelge 3. Geleneksel ve çağdaş zekâ anlayışlarının karşılaştırılması	20
Çizelge 4. Beynin iki yarımküresi	26
Çizelge 5. Sınıf düzeylerine göre TÇZE sonuçları	43
Çizelge 6. Öğrencilerin 2003 2017 verilerine dayalı çoklu zekâ tercihleri	47
Çizelge 7. Fogarty'nin on bütünleştirme modeli	63
Çizelge 8. İletişim ve sosyal problem çözme becerileriyle bütünleştirilmiş beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi ve kazanımları ve çoklu zekâ etkinlikleri.....	73
Çizelge 9. İletişim ve sosyal problem çözme becerileriyle bütünleştirilmiş beşinci sınıf Türkçe dersi ve kazanımları ve çoklu zekâ etkinlikleri.....	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Beyin yapısı.....	27
Şekil 2. Drake'in çoklu disiplin modeli.....	60
Şekil 3. Drake'in disiplinler arası modeli.....	61
Şekil 4. Drake'in disiplinler ötesi modeli.....	61
Şekil 5. Jacobs'un bütünleştirme modelleri ve düzeyleri.....	62

1. BÖLÜM

ÖĞRENEN BECERİLERİ

1.1. AKADEMİK BAŞARI

Başarı, bir işi beklendiği gibi yapma, iyi sonuca (Hançerlioğlu, 1996: 25) ve önceden belirlenmiş standartlara (Cüceloğlu, 1999) ulaşma olarak tanımlanmaktadır. Eğitimde başarıdan söz edildiğinde ise akla ilk gelecek kavram akademik başarı olmaktadır. Akademik başarı, okulda gerçekleşen öğrenme-öğretme süreci sonunda öğrenenlerin önceden belirlenmiş hedeflere ulaşma düzeyidir (Özçelik, 1998). Diğer bir ifade ile akademik başarı, öğretim programındaki derslerden öğrenenin aldığı puanların veya notların ortalamasıdır (Özgüven, 1998). Laidra, Pullmann ve Allik, (2007) okul başarısının, öğrenenlerin gelecek yaşamlarını etkileyeceğini, kimi zaman fırsatları arttırıcı kimi zaman azaltıcı etki yaptığını ifade etmektedir.

Dünyada birçok eğitim sisteminde olduğu gibi Türk eğitim sisteminde de akademik başarı önemli görülmektedir (Yıldırım, 2006). Eğitim sisteminde öğrenenlerin akademik başarılarının ortaya koyulmasında, okul düzeyinde yapılan sınavlara, liselere ve üniversiteye giriş sınavları gibi ulusal düzeyde yapılan sınavlara başvurulmaktadır. Ayrıca TIMMS ve PISSA gibi uluslararası sınavlar vasıtasıyla da öğrenenlerimizin farklı ülkelerde öğrenim gören akranlarıyla akademik beceri seviyeleri karşılaştırılabilmektedir. Ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin bu sınavlarda etkin bir şekilde uygulanması sonucunda öğrenenlerin akademik becerileri okul, yaşanan şehir ülke ve dünya ölçeğinde ortaya koyulabilmektedir.

Alanyazın incelendiğinde akademik başarının okuma, okuduğunu anlama, yazılı bir şekilde kendini ifade etme, temel matematik becerilerine sahip olma gibi yeterli alanlarıyla ve çevresel çok sayıda faktörle açıklandığı görülmektedir (Özer ve Sarı, 2009). Öğrenenlerin akademik alandaki becerilerini yordayan çok sayıda faktör olduğu ifade edilmektedir. Öğrenme öğretme sürecinde kullanılan öğretim

yöntemi (Çalışkan, 2008; Gömleksiz 1993; Slavin1988; Susar, 2006; Yılmaz, 2007), ailenin sosyo-ekonomik özellikleri (Derin, 2006; Keskin ve Sezgin, 2009), derse ilişkin tutum (Bölükbaş, 2010), okula devam (Altinkurt, 2008), problem çözme becerileri (Derin, 2006), davranış problemleri (Durlak, Weissberg, Dymnicki, Taylor ve Schellinger, 2011; Malinauskienea, Vosylisa ve Zukauskienea, 2011), sosyal beceri ve yeterlilikler (Welsh, Parke, Widaman ve O'Neil, 2001), sınıf ya da okul koşulları (Altun ve Çakan, 2008), öğrenenin zihinsel kapasitesi (Laidra, Pullmann ve Allik, 2007), akademik başarıya etki eden faktörlerin bazılarıdır.

Zekâ, akademik başarının en önemli yordayıcılarından biri olarak görülmektedir. Psikolojinin bilim olarak tanındığı 1879 yılından sonra öğrenme ve zihin alanında yapılan çalışmalar önemli bir ivme kazanmış ve günümüze kadar zekânın gizemli gelişimi merak konusu olmuştur. 1869 yılında Galton, 1891 yılında Cattell, 1909'da Binet, 1969 yılında Jensen, 1981 yılında Gould, 1994'te Herrenstein ve Murray, zekâ ve zekânın kökeni ile ilgili çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmaların bazılarında kalıtımın, bazılarında çevrenin zekâ gelişimine yaptığı etkileri savunulmuştur. İki yaklaşımda kendi görüşlerini savunmak için çok açık kanıtları ileri sürmekle beraber, bireyin sahip olduğu becerilerinin ne kadarının kalıtımıyla, ne kadarının tecrübeleriyle ilgili olduğu sorusu yanıt bulmamıştır. Anastasi, 1958'de yazdığı "Heredity, Environment and the Question "How?" isimli kitabıyla zekâyı yeni bir bakış açısı kazandırmış ve kalıtım veya çevrenin zekâyı ne kadar etkilediğinin değil, nasıl etkilediği üzerinde durulmasının daha önemli olduğunu belirtmiştir. Bu çıkış sonrasında eğitim alanında çalışan bazı araştırmacılar çevre faktörünün zekâ gelişimi ve akademik başarı üzerindeki etkilerini incelemeye yönlenmişlerdir (Wolf, 2005).

Akademik başarıyı ayrıntılı bir biçimde araştıran eğitimcilerden biri de Bloom'dur. Bloom (2012) çok sayıda araştırma sonucunu incelemiş ve okulda öğrenme kuramını eğitim dünyasına kazandırmıştır. Okulda öğrenme kuramına göre öğrenene baştan itibaren olumlu öğrenme koşulları sağlanmış ise birinin öğrenebileceği her şeyi hemen hemen herkes öğrenebilir. Bloom'a göre okullarda önceden saptanan hedeflere ulaşmayı etkileyen çok sayıda etken vardır. Bu etkenlerin bir kısmı değişmeye dirençli, diğer bir kısmı ise değiştirilebilir özelliktedir. Öğrenenlerin kişilik özellikleri, öğrenenlerin kişilik özellikleri, yetenekleri, ailenin sosyo-ekonomik yapısı değişmeye dirençli; öğrenenlerin bilişsel ve duyuşsal giriş özellikleri, öğretmen ve öğrenenin öğrenmede harcadığı zaman, öğretimin niteliği ise değiştirilebilir özelliklerdir. Eğitimin en önemli işlevi, değiştirilebilir bu özellikleri etkili bir biçimde kullanması öğrenenlerin yeni öğrenmelerini üst düzeye çıkarmak olmalıdır. Bloom, bire bir öğretim, küçük gruplarla öğretim, programlı öğretim, okulda ek öğretim, evde ek öğretim, akademik oyunlarla öğretim, kaynak